

Upravljanje hemikalijama

Zakonodavni okvir stvoren usvajanjem Zakona o hemikalijama¹⁹⁵, Zakona o biocidnim proizvodima¹⁹⁶ i odgovarajućih podzakonskih propisa uspostavio je savremeni sistem upravljanja hemikalijama, koji je u značajnoj meri usaglašen s propisima EU.

U pogledu ažuriranja propisa koji se odnose na klasifikaciju i obeležavanje hemikalija¹⁹⁷ radi njihovog prilagođavanja u pogledu tehničkog i naučnog napretka, kao i propisa kojima se uređuju ograničenja i zabrane proizvodnje, stavljanja u promet i korišćenja hemikalija¹⁹⁸ došlo je do pozitivnog pomaka u odnosu na poslednji izveštaj.

U pogledu ažuriranja Liste supstanci kandidata za Listu supstanci koje izazivaju zabrinutost¹⁹⁹, kao i Liste supstanci koje izazivaju zabrinutost²⁰⁰ nije došlo do promena u odnosu na prethodni izveštaj.²⁰¹ S obzirom na to da je u EU ova lista dodatno ažurirana u nekoliko navrata, u ovom momentu postoji značajna razlika u broju supstanci koje se nalaze na EU listi i u domaćem propisu, što ograničava ostvarivanje prava potrošača u Srbiji na informacije o prisustvu tih supstanci u proizvodima.

Neophodno je nastaviti s daljim razvojem zakonodavnog okvira, kako kroz dalju harmonizaciju propisa uzimajući u obzir nove uredbe EU, kao i izmene i dopune postojećih, tako i jačanjem kapaciteta neophodnih za sprovođenje propisa.

---

195 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 93/2012 i 25/2015.

196 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 92/2011 i 25/2015.

197 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 19/19; „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 21/19.

198 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 9/2020.

199 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 22/2018.

200 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 22/2018.

201 Koalicija 27 (2019): Poglavlje 27 u Srbiji: Malo para, još manje muzike https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2019/10/izvestaj_2019_WEB.pdf

Izrada novog Nacrta zakona o biocidnim proizvodima²⁰² radi usklađivanja sa Uredbom o biocidnim proizvodima (528/2012/EU)²⁰³ završena je u 2018. godini. Zakon je trebalo da bude usvojen u 2019. godini, ali se to nije desilo.

U toku 2019. godine usvojen je Zakon o predmetima opšte upotrebe²⁰⁴, koji je uspostavio pravni osnov za usvajanje Pravilnika o bezbednosti igračkaka²⁰⁵, kao i Pravilnika o kozmetičkim proizvodima²⁰⁶ kojima su preuzete liste zabranjenih i ograničenih supstanci u ovim proizvodima iz EU propisa.

U pogledu administrativnih kapaciteta za obavljanje stručnih poslova u ovoj oblasti nije došlo do značajnih promena u odnosu na kapacitete u prethodnom periodu, s tim što je **republička inspekcija za zaštitu životne sredine za oblast hemikalija i biocidnih proizvoda dodatno oslabljena zbog odlaska nekoliko iskusnih inspektora.**

Od januara 2019. godine **elektronska platforma za upis hemikalija u Integralni registar hemikalija (eIRH)** počela je s radom, tako da se dosijei o hemikalijama koje su stavljene u promet u toku 2018. godine dostavljaju elektronskim putem portalu eIRH²⁰⁷. Na ovaj način privrednim subjektima je omogućeno da efikasnije izvršavaju svoje obaveze u vezi sa upisom hemikalija korišćenjem javno dostupnog veb-portala, što pojednostavljuje i pojeftinjuje administrativnu proceduru.

Operativni rad **eIRH za biocidne proizvode** započeo je u aprilu 2019. godine. Otpočelo je podnošenje zahteva za upis u Privremenu listu biocidnih proizvoda, koje je opciono tj. ostavljena je i mogućnost podnošenja zahteva u papiru. S obzirom na obim i sadržaj dokumentacije koja se zahteva ovim postupkom, kao i poverljivost pojedinih podataka, neophodno je unaprediti postojeću zaštitu i striktno definisati različite nivoe pristupa podacima.

---

202 https://www.ekologija.gov.rs/dokumenti/?wpfb_cat=67&lang=lat#wpfb-cat-67

203 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32012R0528>

204 „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 25/19.

205 „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 78/2019.

206 „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 60/2019.

207 <https://irhportal.ekologija.gov.rs/Account/Login>

U toku 2019. godine počela je realizacija projekta *Dalji razvoj okvira za usklađivanje sa zakonodavstvom EU u oblasti vazduha, hemikalija i horizontalnog zakonodavstva* (EAS 3 projekat) u toku kojeg se radi na izradi specifičnih planova implementacije za REACH uredbu i Uredbu o biocidnim proizvodima.

Što se tiče dugotrajnih organskih zagađujućih supstanci (POPs), Vlada Republike Srbije još uvek nije usvojila ažurirani Nacionalni implementacioni plan (NIP) za sprovođenje Stokholmske konvencije o POPs, mada je pripremljen još 2015. godine i zastareva, pa je usled toga otežano sprovođenje aktivnosti iz specifičnih akcionih planova koji su sastavni deo ažuriranog NIP-a.

Finalni Izveštaj o stanju žive u Srbiji i proceni kapaciteta Republike Srbije za implementaciju Minamata konvencije, iako je završen još 2018. godine nije javno dostupan i dosad nije doneta odluka o njenoj ratifikaciji, iako su ekspertski tim i stručna služba Ministarstva zaštite životne sredine dali preporuku za ratifikaciju.

Projekat *Jačanje sinergije u implementaciji Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije u Republici Srbiji* je u procesu realizacije i cilj mu je jačanje institucionalnih kapaciteta za udruženo izveštavanje prema obavezama navedenih konvencija, kao i unapređenje saradnje između resornih sektora nadležnog ministarstva, agencija, industrije (s posebnim naglaskom na sektor reciklaže), naučno-istraživačkih instituta i civilnog sektora.

ALHem je realizovao istraživanje prisustva ftalata u plastičnim igračkama i predmetima za negu dece u okviru kampanje „Igračka plačka“ i sproveo kampanju u toku 2019. godine u cilju podizanja svesti potrošača o zdravstvenoj bezbednosti igračaka. Istraživanje je pokazalo da se na tržištu Republike Srbije nalaze igračke napravljene od plastike s povećanim sadržajem nedozvoljenih ftalata, što su i potvrdili rezultati vanrednog inspeksijskog nadzora Ministarstva zdravlja. ALHem je takođe u decembru 2019. godine predstavio aplikaciju za mobilne telefone *Scan4Chem* na srpskom jeziku preko koje građani mogu ostvariti svoje pravo na informaciju o prisustvu supstanci u proizvodima, a koje izazivaju zabrinutost.

Sistem upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima finansira se iz budžeta Republike Srbije. Ministarstvo zaštite životne sredine otvorilo je namenski podračun za uplatu republičkih administrativnih taksi za hemikalije i biocidne proizvode. Međutim, s obzirom na strukturu i način funkcionisanja budžetskog sistema, nisu dostupni podaci u kom iznosu su prihodi ostvareni od taksi koje služe za pokriće troškova pružanja administrativnih usluga za sprovođenje upravnih postupaka i da li je i koliki deo troškova plaćen iz sredstava koja se ostvaruju od drugih poreskih obveznika, odnosno od onih koji od hemikalija i/ili biocidnih proizvoda ne ostvaruju prihode. **Sistem finansiranja upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima nije u saglasnosti sa osnovnim principima utvrđenim EU propisima.**

Strateški i zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir stvoren usvajanjem Zakona o hemikalijama²⁰⁸ i Zakona o biocidnim proizvodima²⁰⁹ i odgovarajućih podzakonskih propisa uspostavio je savremeni sistem upravljanja hemikalijama po principima EU. Zakon o hemikalijama je u velikoj meri usklađen sa REACH uredbom (EC 1907/2006)²¹⁰, sa izuzetkom odredbi za čije je sprovođenje neophodno članstvo u EU, kao što su postupci registracije, evaluacije i autorizacije. **Neophodno je nastaviti s daljim razvojem zakonodavnog okvira, kako kroz dalju harmonizaciju propisa uzimajući u obzir nove uredbe EU, kao i izmene i dopune postojećih, tako i jačanjem kapaciteta neophodnih za sprovođenje propisa.**

U pogledu ažuriranja **propisa koji se odnose na klasifikaciju i obeležavanje hemikalija radi njihovog prilagođavanja u pogledu tehničkog i naučnog napretka** došlo je do pozitivnog pomaka u odnosu na poslednji izveštaj, tako da su ovi propisi usklađeni sa ATP 11.²¹¹ S obzirom na to da se ažuriranje propisa pre svega odnosi na izmene Pravilnika²¹² u Prilogu 1 – Kriterijumi za klasifikaciju i obeležavanje supstanci i smeša, kao i u Prilogu 5 – Spisak obaveštenja o merama predostrožnosti i uslovi za njihovu primenu, propisan je dovoljno dug prelazni rok koji omogućava privrednim subjektima da prilagode svoje poslovanje. Transparentnost u donošenju propisa, pravovremeno obaveštavanje o promenama i predvidljivost troškova je od izuzetne važnosti za privredne subjekte, s obzirom na to da se promene u klasifikaciji, pakovanju i obeležavanju reflektuju na poslovanje s hemikalijama.

Međutim, potrebno je nastaviti dalje usklađivanje s obzirom na to da su u EU ovi propisi dodatno ažurirani. Poslednji ATP 13 koji je usvojen u EU ima 18 ažu-

208 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 93/2012 i 25/2015.

209 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 92/2011 i 25/2015.

210 <http://www.ekologija.gov.rs/organizacija/sektori/sektor-za-upravljanje-zivotnom-sredinom/odeljenje-za-hemikalije/reach/?lang=lat>

211 eng. Adaptation to technical progress (ATP)

212 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 21/19.

riranih unosa i 16 novih harmonizovanih klasifikacija i obeležavanja. Objavljen je oktobra 2018. godine, a primenjuje se u EU od 1. 5. 2020. godine. Evropska komisija je usvojila i ATP 14 u oktobru 2019. godine, a prosleđen je Evropskom parlamentu i Savetu ministara. Ovom dopunom određuje se klasifikacija za čestice titanijum-dioksida (TiO_2) koje se mogu udahnuti s minimalnom klasifikacijom u karcinogeno kategorije 2 H351 (inhalaciono), koje se često nalaze u kozmetičkim proizvodima za zaštitu od sunca u obliku spreja. Ističemo da je redovno usaglašavanje ovih propisa od izuzetne važnosti, s obzirom na to da kašnjenje u ažuriranju Spiska klasifikovanih supstanci kao posledicu ima odstupanje podataka o harmonizovano klasifikovanim supstancama u Srbiji i EU. Stoga u pojedinim slučajevima dolazi do odstupanja prilikom implementacije propisanih odredbi o klasifikaciji i obeležavanju istih supstanci i smeša kada su na tržištu EU i Republike Srbije, što je u suprotnosti sa osnovnim ciljem GHS sistema - da na svim tržištima hemikalije budu klasifikovane i obeležene prema istim pravilima, odnosno na isti način. Ukoliko nisu ispoštovana ova pravila, nastaju teškoće u pogledu slobodnog prometa hemikalija iz uvoza, kao i zaštite zdravlja ljudi i životne sredine.

U cilju ažuriranja propisa kojima se uređuju **ograničenja i zabrane proizvodnje, stavljanja u promet i korišćenja hemikalija**, u februaru 2020. godine je, između ostalog, doneta i **zabrana/ograničenje²¹³ za stavljanje u promet tečnosti za pranje i odmrzavanje vetrobranskih stakala ako sadrže metanol u koncentraciji jednakoj ili većoj od 0,6 (m/m)**, a odluka će se primenjivati od 1. 6. 2020. Takođe, ovom dopunom zabranjeno je stavljanje u promet, nakon 1. 1. 2021. godine, kozmetičkih proizvoda koji se ispiraju, koji su uređeni propisima o kozmetičkim proizvodima, ako je koncentracija masenog udela svake supstance oktametilciklotetrasiloksan (D_4) i dekametilciklopentansiloksan (D_5) jednaka ili veća od 0,1%.

U pogledu ažuriranja Liste supstanci kandidata za Listu supstanci koje izazivaju zabrinutost²¹⁴ nije došlo do promena u odnosu na prošli izveštaj. S obzirom na to da je u EU ova lista dodatno ažurirana u nekoliko navrata, u februaru 2020.

213 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 9/2020.

214 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 22/2018.

godine već postoji značajna razlika u broju supstanci (24) koje se nalaze na ovoj listi u EU i u domaćem propisu, što ograničava ostvarivanje prava potrošača u Srbiji na informacije o prisustvu tih supstanci u proizvodima.

Slična situacija je i u vezi s Listom supstanci koje izazivaju zabrinutost²¹⁵, a koja nije ažurirana od poslednjeg Izveštaja²¹⁶, tako da domaća lista sadrži 11 supstanci manje nego EU lista.

Postoji značajno kašnjenje u procesu usklađivanja propisa koji se odnose na metode ispitivanja opasnih svojstava hemikalija, jer propisi od 2012. godine nisu ažurirani.

Izrada novog Nacrta zakona o biocidnim proizvodima²¹⁷ radi usklađivanja sa Uredbom o biocidnim proizvodima (528/2012/EU)²¹⁸ završena je u 2018. godini. Uredbu EU nije bilo moguće u celosti preuzeti s obzirom na to da se njome, između ostalog, uređuju postupci koje centralizovano sprovode Evropska agencija za hemikalije (ECHA) ili Evropska komisija, tako da se ovim Nacrtom osigurava maksimalno moguća usaglašenost sa Uredbom EU do punopravnog članstva u EU. **Međutim, novi zakon u pogledu registracije biocida neće doneti suštinske promene u odnosu na važeći. Jedina značajna promena odnosi se na nove biocidne proizvode koji su dobili odobrenje u EU od strane Evropske komisije ili nadležnog organa zemlje članice u smislu da neće moći da budu upisani u Privremenu listu, već će morati da sprovedu postupak priznavanja tog odobrenja.** To bi trebalo da olakša poslovanje uvoznika biocidnih proizvoda iz EU, s obzirom na to da već imaju pristup svoj neophodnoj dokumentaciji, ali imajući u vidu da državni organi uvode nov postupak, uz ograničene administrativne i stručne kapacitete na ovim poslovima ceo proces će svakako predstavljati izazov. Pored toga, **ovaj zakon donosi novine u pogledu obeležavanja tretiranih proizvoda koji nisu obuhvaćeni trenutno važećom legislativom o biocidnim proizvodima. Iako je donošenje novog zakona planirano za drugi kvartal 2019. godine na osnovu NPAA, to se nije desilo.**

---

215 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 22/2018.

216 Koalicija 27 (2019): Poglavlje 27 u Srbiji: Malo para, još manje muzike https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2019/10/izvestaj_2019_WEB.pdf

217 https://www.ekologija.gov.rs/dokumenti/?wpfb_cat=67&lang=lat#wpfb-cat-67

218 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32012R0528>

U toku 2019. godine usvojen je Zakon o predmetima opšte upotrebe²¹⁹. Predmeti opšte upotrebe u skladu sa ovim zakonom podrazumevaju, između ostalog, igračke, kozmetičke proizvode, detergente i biocidne proizvode. S obzirom na to da smo u prošlom izveštaju detaljno izneli primedbe koje se pre svega odnose na zastareli koncept termina zdravstvene ispravnosti, kao i vraćanja detergenata i biocidnih proizvoda u ovaj zakon, u ovom izveštaju se ovom temom nećemo baviti. Potrebno je naglasiti da je ovaj zakon dao pravni osnov za usvajanje Pravilnika o bezbednosti igračaka²²⁰, kao i Pravilnika o kozmetičkim proizvodima²²¹, kojima su preuzete liste zabranjenih i ograničenih supstanci u ovim proizvodima iz EU propisa.

U pogledu administrativnih kapaciteta za obavljanje stručnih poslova u ovoj oblasti nije došlo do značajnih promena u odnosu na kapacitete u prethodnom periodu, **s tim što je Republička inspekcija za zaštitu životne sredine za oblast hemikalija i biocidnih proizvoda dodatno oslabljena zbog odlaska nekoliko iskusnih inspektora.**

Iako je poslednjim Pravilnikom o sistematizaciji radnih mesta nadležnog ministarstva predviđeno značajno povećanje broja zaposlenih koji rade na poslovima upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima, mora se uzeti u obzir da je ograničenje broja zaposlenih u državnim organima produženo i u 2019. godini. Otuda, nije realno očekivati da će se stvoriti mogućnosti za značajnije jačanje administrativnih i stručnih kapaciteta u okviru Ministarstva zaštite životne sredine, iako je to neophodno kako bi se dostigao nivo neophodan za sprovođenje propisa, kao i za razvoj daljeg sistema upravljanja hemikalijama.

---

219 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 25/19.

220 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 78/2019.

221 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 60/2019.

Sprovođenje propisa

Za poslove u vezi sa sprovođenjem upravnih postupaka u ovoj oblasti zaduženo je Odeljenje za hemikalije pri Ministarstvu zaštite životne sredine. Propisani upravni postupci se sprovode, ali imajući u vidu obim i sadržaj dokumentacije koja se zahteva ovim postupcima, kao i poverljivost pojedinih podataka, neophodno je nastaviti s pozitivnim trendom unapređenja sistema elektronske dostave podataka sa odgovarajućom zaštitom i striktno definisanim nivoima pristupa podacima.

Od januara 2019. godine **elektronska platforma za upis hemikalija u Integralni registar hemikalija (eIRH)** počela je s radom. Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o registru hemikalija²²², usvojenim u martu 2019. godine, propisano je da se dosijei o hemikalijama koje su stavljene u promet u toku 2018. godine dostavljaju elektronskim putem portalu eIRH²²³. Na ovaj način privrednim subjektima je omogućeno da efikasnije izvršavaju svoje obaveze u vezi sa upisom hemikalija korišćenjem javno dostupnog veb-portala, što pojednostavljuje i pojeftinjuje administrativnu proceduru. Međutim, očekuje se i da će provera dostavljenih podataka i izdavanje rešenja od strane nadležnog organa biti ubrzana, jer upravni postupak od momenta dostavljanja podataka do konačnog izdavanja rešenja o upisu hemikalije u registar probija sve zakonom predviđene rokove i prosečno traje po nekoliko godina, naročito za one privredne subjekte koji upisuju veliki broj hemikalija. Takođe, potrebno je doneti rešenja po ubrzanom postupku za zahteve iz ranijih godina, a za koja još uvek nisu izdata rešenja, kroz pojednostavljene procedure, u smislu zahteva za dopunama dokumentacije, s obzirom na to da veliki broj tih hemikalija nije više u prometu ili su izmenile klasifikaciju, obeležavanje, a vrlo često i sastav. Jačanje administrativnih kapaciteta na poslovima upisa hemikalija u Registar je više nego neophodno. Stvarni efekti primene elektronske platforme mogu

---

222 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 7/2019.

223 <https://irhportal.ekologija.gov.rs/Account/Login>

se očekivati u narednom periodu, ali se očekuje da će postupak upisa biti efikasniji nego dosad.

Operativni rad **eIRH za biocidne proizvode** započeo je u aprilu 2019. godine. Realizovano je testiranje na nivou pilot-verzije u cilju analize i unapređenja eIRH portala. Otpočelo je podnošenje zahteva za upis u Privremenu listu biocidnih proizvoda, koje je opciono tj. ostavljena je i mogućnost podnošenja zahteva na papiru. S obzirom na obim i sadržaj dokumentacije koja se zahteva ovim postupkom, kao i poverljivost pojedinih podataka, **neophodno je unaprediti postojeću zaštitu i striktno definisati različite nivoe pristupa podacima** (omogućiti direktno elektronsko dostavljanje podataka za vlasnike poverljivih podataka tj. strane proizvođače, i s tim u vezi ograničiti nivo pristupa za uvoznike, a pri tom omogućiti savetnicima za hemikalije pristup svim podacima koji su im potrebni za izradu dokumentacije zahtevane domaćim propisima). Realni efekti primene ovog portala mogu se očekivati u narednom periodu, ali je jačanje administrativnih kapaciteta na ovim poslovima više nego neophodno.

U toku 2019. godine počela je realizacija projekta *EU za bolju životnu sredinu – Razvoj okvira za usklađivanje sa zakonodavstvom EU u oblasti vazduha, hemikalija i horizontalnog zakonodavstva* (EAS 3 projekat) – u toku kojeg se radi na izradi specifičnih planova implementacije za REACH uredbu i Uredbu o biocidnim proizvodima. U toku konsultativnog procesa, angažovana konsultantska firma posetila je ALHem u septembru 2019. godine, kao predstavnika civilnog sektora, radi prikupljanja informacija, procene stanja i davanja preporuka za unapređenje sistema upravljanja hemikalijama. U okviru projekta, uz pomoć Privredne komore Srbije u februaru 2020. godine sprovedeno je anonimno istraživanje privrednih subjekata u cilju prikupljanja zbirnih podataka o hemijskoj industriji u Srbiji, a koji će se koristiti za procenu troškova implementacije navedenih uredbi i izradu specifičnih planova. Nastavljeno je dalje unapređenje i razvoj ovog dokumenta, uz redovno razmatranje i predstavljanje preliminarnih rezultata na sastancima radnih grupa.

Što se tiče POPs hemikalija, iako je Republika Srbija harmonizovala nacionalno zakonodavstvo sa POPs Uredbom²²⁴, **Nacionalni implementacioni plan (NIP)**

---

224 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004R0850>

za sprovođenje Stokholmske konvencije, koji je ažuriran još 2015. godine, Vlada Republike Srbije dosad nije usvojila, i već se može smatrati zastarelim.

Samim tim je otežano sprovođenje aktivnosti iz specifičnih akcionih planova koji su sastavni deo ažuriranog NIP-a, a naročito je otežan nastavak sprovođenja monitoringa POPs na osnovu uspostavljenih aktivnosti programa za merenje nivoa POPs u životnoj sredini i hrani, kao i uključivanje novih POPs u postojeći program. Kako bi se uspostavio funkcionalan sistem za monitoring POPs, neophodno je unaprediti rad laboratorija za merenje, naročito novih POPs, kroz akreditaciju metoda, nabavku laboratorijske opreme i usavršavanje zaposlenih u laboratoriji.

U okviru projekta *Inicijalna procena kapaciteta za implementaciju Minamata konvencije o živi u Republici Srbiji*, koji je sprovelo Ministarstvo zaštite životne sredine uz tehničku podršku Programa UN za razvoj i finansijsku podršku Globalnog fonda za zaštitu životne sredine, izrađen je Nacionalni inventar emisije žive za Republiku Srbiju, kao o Izveštaj o proceni kapaciteta za implementaciju Minamata konvencije, koju je Republika Srbija potpisala 2014. godine. Izveštaj o stanju žive u Srbiji predstavlja važan korak ka ratifikaciji Minamata konvencije i donošenju mera za uspešno rešavanje problema u vezi sa živom. **Međutim, iako je finalni izveštaj u okviru projekta završen još 2018. godine, on nije javno dostupan. Dosad nije donesena odluka o ratifikaciji Minamata konvencije, iako su ekspertski tim i stručna služba Ministarstva zaštite životne sredine dali preporuku o potrebi ratifikacije.**

U toku 2018. godine Ministarstvo zaštite životne sredine u saradnji sa UNDP započelo je realizaciju projekta *Jačanje sinergije u implementaciji Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije u Republici Srbiji*, koji je finansiran sredstvima iz specijalnog poverilačkog fonda UNEP-a, a čiji se završetak planira za jun 2020. Cilj projekta je jačanje institucionalnih kapaciteta za udruženo izveštavanje prema obavezama navedenih konvencija, kao i unapređenje saradnje između resornih sektora nadležnog ministarstva, agencija, industrije (s posebnim naglaskom na sektor reciklaže), naučno-istraživačkih instituta i civilnog sektora. U okviru projekta očekuje se izrada nekoliko važnih strateških i zakonskih dokumenata, kao što su: Pravilnik o građevinskom otpadu; Vodič za carinu za primenu Bazelske, Roterdamske i Stokholmske konvencije;

Nacionalni program za rešavanje problema za živom i živinim otpadom; Regulatorni akcioni plan za sprovođenje Roterdamske konvencije; Strateški dokument i akcioni plan za jačanje sinergije Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije. Nacr Priručnika o tehnikama i metodama za identifikaciju i separaciju otpada koji sadrži polibromovane difenil etre (PBDE) namenjenje reciklerima elektronskog otpada pripremljen je i predstavljen stručnoj javnosti u kome su analizirane BAT/BET tehnike u postrojenjima za reciklažu u cilju razdvajanja elektronskog otpada i plastičnih masa koje sadrži PBDE. U prošlom izveštaju smo predstavili rezultate **istraživanja**²²⁵ koje su u toku 2018. godine sprovele mreže IPEN, Arnika, HEAL i 17 drugih evropskih organizacija. Među njima je i Udruženje ALHem iz Srbije, **koje je pokazalo da su potrošački proizvodi, uključujući i dečje igračke od reciklirane plastike, kontaminirani toksičnim hemikalijama, tzv. usporivačima gorenja, koji se mogu naći u elektronskom otpadu i zabranjeni su, odnosno ograničeni su, za upotrebu zbog štetnog uticaja po zdravlje ljudi i životnu sredinu.** Iako su ciljevi reciklaže u EU globalizovani kroz međunarodne konvencije, opasni elektronski i električni otpad pronalazi svoj put preko državnih granica i preko radionica za reciklažu vraća se u reciklirane proizvode. **Iz tog razloga, od velike je važnosti da se u postrojenjima za reciklažu vrši razdvajanje elektronskog otpada i plastičnih masa koje sadrži PBDE kako bi se ovaj opasan otpad držao dalje od reciklažnih tokova.**

S obzirom na to da se propisi o hemikalijama odnose samo na jednu fazu životnog ciklusa hemikalija, tj. na stavljanje u promet i korišćenje hemikalija, a da postoje i druge faze životnog ciklusa hemikalija koje prate procese od proizvodnje pa sve do odlaganja, veoma je važno ostvariti saradnju i koordinaciju odeljenja zaduženog za sprovođenje propisa o hemikalijama s drugim relevantnim sektorima, i to prvenstveno u oblasti zaštite životne sredine. Ova saradnja i koordinacija je neophodna imajući u vidu potrebu sinhronizovanog preduzimanja aktivnosti koje su u nadležnosti različitih sektora, a radi obezbeđivanja adekvatnog upravljanja hemikalijama kroz kompletan životni ciklus i ostvarivanje principa strateškog pristupa upravljanju hemikalijama

---

225 Izveštaj: Toksična pukotina: recikliranje opasnog otpada u nove proizvode ("Toxic Loophole: Recycling Hazardous Waste into New Products"), Arnika, IPEN, HEAL et al. 2018, dostupno na: <http://alhem.rs/wp-content/uploads/2013/12/TOKSICNA-PUKOTINA-Recikliranje-opasnog-otpada-u-nove-proizvode.pdf>

(SAICM).²²⁶ **Do danas nema informacija o osnivanju i radu Zajedničkog tela, niti o donošenju Integrisanog programa upravljanja hemikalijama, kako je predviđeno Zakonom o hemikalijama (član 7).**²²⁷

S obzirom na to da hemijska industrija u Srbiji ima značajan udeo u nacionalnoj ekonomiji (od ukupnog broja hemikalija koje su u prometu na domaćem tržištu oko 59% hemikalija proizvodi se u Srbiji²²⁸ i jednim delom izvozi na tržište EU) važno je napomenuti da je **Privredna komora Srbije - Udruženje za hemijsku i gumarsku industriju i industriju nemetala potpisalo sa Evropskim savetom za hemijsku industriju - CEFIC**²²⁹ Memorandum o sporazumevanju 23. 10. 2019. godine u Helsinkiju. Pristupanje CEFIC-u omogućava domaćoj privredi: blagovremeno dobijanje informacija koje mogu da utiču na poslovanje kompanija, naročito izvoznici u EU; omogućava da učestvuju u radnim grupama koje se bave REACH uredbom; omogućava pristup statističkim podacima, kao i pristup portalu click-in CEFIC²³⁰, koji nudi programe i materijale korisne za industriju, kao i odgovore na rešavanje izazova u implementaciji REACH uredbe.

U vezi s primenom propisa kojim se uređuju ograničenja i zabrana proizvodnje, stavljanja u promet i korišćenja hemikalija, kao i Zakona o predmetima opšte upotrebe²³¹ u vezi s bezbednošću igraćaka, **ALHem je sproveo istraživanje prisustva ftalata u plastičnim igračkama i predmetima za negu dece u okviru kampanje IGRAČKA PLAČKA.** Kampanja je sprovedena u toku 2019. godine u cilju podizanja svesti potrošača o zdravstvenoj bezbednosti igraćaka uz podršku IPEN-ovog Programa o hemikalijama u proizvodima, a kroz projekat *Raising Awareness on Health Impact of the Chemicals Used in Children Toys and Childcare products*. U okviru ovog istraživanja analizirano je 15 uzoraka dečjih igraćaka i predmeta za negu dece kupljenih u prodavnicama azijske robe široke potrošnje, kao i u specijalizovanim prodavnicama za prodaju igraćaka. **Istraživanje**²³² **je**

---

226 Strateški pristup međunarodnom upravljanju hemikalijama (Strategic Approach to International Chemicals Management) – SAICM

227 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 93/2012 i 25/2015.

228 Integralni Registar hemikalija Republike Srbije, 2018.

229 eng. European Chemical Industry Council (CEFIC)

230 <https://click-in.cefic.org/>

231 „Službeni glasnik Republike Srbije“ 25/2019.

232 http://alhem.rs/wp-content/uploads/2013/12/IGRACKA_PLACKA.pdf

pokazalo da čak sedam od 15 testiranih plastičnih igračaka i predmeta za negu dece sadrži opasne supstance – ftalate za koje je propisana zabrana prisustva u koncentraciji iznad 0,1%. Izmerene koncentracije u ispitivanim uzorcima kretale su se u opsegu od 0,5% do 31,5 %, što je i do 300 puta veće od dozvoljene. S tim u vezi, ALHem se obratio sanitarnoj inspekciji Ministarstva zdravlja zahtevajući sprovođenje vanrednog inspeksijskog nadzora igračaka na tržištu Srbije kod uvoznika, distributera i trgovaca, što je i urađeno. O tome nas je Ministarstvo zdravlja obavestilo pisanim putem (uz znatno kašnjenje i pod medijskim pritiskom). Na osnovu rezultata testiranja koje je sprovedla sanitarna inspekcija povučeno je s tržišta 35 nebezbednih igračaka, i sproveden je opoziv od strane potrošača. Pored toga, ALHem je insisitirao da se rezultati inspeksijskog nadzora javno objave i da se nebezbedne igračke unesu u nacionalnu bazu nebezbednih proizvoda, tzv. NEPRO sistem²³³ koji vodi Ministarstvo trgovine, što je i učinjeno u aprilu 2019. godine.

Od 30. 6. 2020. godine počinje primena zabrane/ograničenja stavljanja u promet termičkog papira koji sadrži bisfenol A (BPA) u koncentraciji većoj ili jednakoj od 0,02%. S obzirom na to da u Republici Srbiji, prema našim saznanjima, ne postoji proizvodnja termičkog papira, već se isključivo uvozi, potrebno je da se u drugoj polovini godine sprovede nadzor uvoznika nad primenom ove zabrane. **Usvajanjem izmena i dopuna Zakona o hemikalijama iz 2015. godine, pri čemu je došlo do podele inspeksijskih organa u smislu nadzora nad Zakonom o hemikalijama, nije u potpunosti jasno koja je inspekcija nadležna za kontrolu ove zabrane/ograničenja.** Naime, sanitarni inspektor Ministarstva zdravlja vrši inspeksijski nadzor nad primenom ograničenja i zabrana proizvodnje, stavljanja u promet i korišćenja hemikalija i proizvoda namenjenih za opštu upotrebu. U predmete opšte upotrebe prema Zakonu o predmetima opšte upotrebe²³⁴ spadaju i materijali i predmeti koji pri upotrebi dolaze u neposredan kontakt s kožom, odnosno sluzokožom, što jeste slučaj sa termičkim papirom. Međutim, rolne termičkog papira ne dolaze direktno do potrošača (kao ostali predmeti opšte upotrebe) već prvo do privrednih subjekata - daljih korisnika koji ga dodatno prilagođavaju određenoj nameni (sećenje, pakovanje i sl.), kao što su

233 http://195.222.98.53/portal/web/guest/agency#p_39_INSTANCE_pYEibXjyduVq

234 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 25/19.

fiskalni računi, papiri za plaćanje, papiri za čekanje u redu, papiri za naplatu putarine, ulaznice, listići za loto i slično. Nad sprovođenjem odredaba Zakona o hemikalijama²³⁵ za koje nije nadležan sanitarni, odnosno tržišni inspektor, nadležan je inspektor zaštite životne sredine. Zato je za sprovođenje ovog nadzora neophodan dogovor i saradnja sanitarnih inspektora i inspektora zaštite životne sredine u smislu preduzimanja zajedničkih mera i aktivnosti, kao i za razmenu informacija.

Za svakog građanina, bezbednost proizvoda je veoma značajan faktor pri kupovini, a na to utiče i prisustvo opasnih hemikalija. Zakon o hemikalijama²³⁶ (član 27) eksplicitno daje pravo potrošaču na informaciju da li određeni proizvod sadrži opasne hemikalije, tzv. **supstance koje izazivaju zabrinutost** (eng: *Substances of Very High Concern - SVHC*). Naime, snabdevači su u zakonskoj obavezi da potrošačima daju informaciju o tome ima li ovih supstanci u njihovim proizvodima ukoliko te supstance ima više od 0,1%. Iako je ovo pravo u Republici Srbiji utvrđeno još 2009. godine, svega 2% građana ga je iskoristilo u praksi.²³⁷ Slična situacija je u EU, a jedan od razloga slabe primene ovog zakona leži u tome što je predviđen dug vremenski period u kojem su trgovci dužni da dostave odgovor potrošaču. Kako bi se ovaj problem prevazišao, u EU je razvijena **aplikacija za mobilne telefone Scan4Chem**. Kada potrošač skenira bar-kod proizvoda, automatski se generiše zahtev za informacijama koji se šalje snabdevaču. Informacije o SVHC u proizvodima snabdevači mogu dati potrošaču direktno na imejl i/ili uneti u bazu podataka. U narednom periodu, kako se bude punila baza podacima, korisnici će moći da odmah po skeniranju proizvoda saznaju da li on sadrži ove supstance ili ne (bez slanja zahteva). **Zato je u ovom periodu važno da što veći broj korisnika pošalje upite za različite proizvode i da zahteva od kompanija da na njihove upite odgovore.**

Lansiranje aplikacije je deo evropskog projekta koji realizuje LIFE AskREACH²³⁸ konzorcijum koji čine 20 organizacija, a predvodi ga državna Agencija za životnu

---

235 „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2009, 88/2010, 93/2012 i 25/2015.

236 Ibid.

237 Ref. „Analiza percepcije građana Srbije o bezbednosti od hemikalija“ ALHem & Ipsos Strategic Marketing, 2017.

238 <https://www.askreach.eu/>

sredinu Nemačke (UBA). ALHem je eksterni partner na projektu²³⁹ i regionalni je provajder ove aplikacije za Srbiju na našem jeziku. Aplikacija se može preuzeti na *Google Play* i *App Store* i može se preuzeti i u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. Na sajtu ALHema²⁴⁰ može se naći više informacija o aplikaciji i kako je koristiti.

---

239 Projekat Ostvarivanje prava potrošača na informacije o prisustvu opasnih hemikalija u proizvodima u Srbiji i zemljama Zapadnog Balkana finansira Savezno ministarstvo za životnu sredinu, zaštitu prirode i nuklearnu bezbednost Nemačke sredstvima iz Programa savetodavne pomoći u oblasti zaštite životne sredine u zemljama Centralne i Istočne Evrope, Kavkaza i Centralne Azije. Realizacija projekta pod nadzorom je Agencije za životnu sredinu Nemačke (Umwelt Bundesamt, UBA). Promocija aplikacije kofinansirana je iz Programa razvojne komunikacijske podrške organizacijama civilnog društva koji sprovodi CRTA, a koji je podržala Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju – SIDA.

240 <http://alhem.rs/ask-reach/>

Finansiranje

Finansijski aspekt upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima detaljno je analiziran u prethodnim izveštajima Koalicije 27²⁴¹ i od tada nije bilo značajnih promena.

Krajem 2019. godine usvojene su izmene Zakona o republičkim administrativnim taksama, pri čemu su povećane takse za podnošenje zahteva za upis hemikalija u Registar hemikalija, u zavisnosti od broja prijavljenih hemikalija (do 100, od 101 do 500, više od 500). Glavna zamerka snabdevača koji stavljaju mali broj hemikalija u promet jeste da je prilikom definisanja kategorija trebalo predvideti iznos za još jedan raspon u kategoriji od jedne do deset hemikalija, kako iznos takse za stavljanje jedne hemikalije ili 100 hemikalija u promet ne bi bio isti.

Sistem upravljanja hemikalijama i biocidnim proizvodima finansira se iz budžeta Republike Srbije. Ministarstvo zaštite životne sredine otvorilo je namenski podračun za uplatu republičkih administrativnih taksi za hemikalije i biocidne proizvode. Međutim, s obzirom na strukturu i način funkcionisanja budžetskog sistema, nisu dostupni podaci u kom iznosu su prihodi ostvareni od taksi koje služe za pokriće troškova pružanja administrativnih usluga za sprovođenje upravnih postupaka i da li je i koliki deo troškova plaćen iz sredstava koja se ostvaruju od drugih poreskih obveznika, odnosno od onih koji od hemikalija i/ili biocidnih proizvoda ne ostvaruju prihode. Ovo nije u saglasnosti sa osnovnim principima utvrđenim REACH-om i Uredbom o biocidnim proizvodima (BPR), kao i pratećim sprovedenim uredbama EU kojima se uređuju naknade²⁴² prema kojima **troškove u vezi s regulatornim postupcima u pogledu hemikalija i biocidnih proizvoda moraju snositi privredni subjekti koji od njihovog stavljanja u promet ostvaruju prihode.** U tom smislu ni novi Zakon o biocidnim proizvodima, čije se usvajanje očekuje u ovoj godini, nije preuzeo sistem naknada po EU modelu, jer nije u skladu s domaćim sistemom kojim se uređuje

241 <https://www.koalicija27.org/publikacije/>

242 Regulation (EC) No 340/2008 ammended 895/2018, and Regulation (EU) No 564/2013

naplata taksi i naknada, a koji je potrebno što pre izmeniti. S obzirom na to da bi se namenski prikupljena sredstva (naknade), između ostalog, koristila i za procenu opasnosti, izloženosti i rizika od boicidnih proizvoda (što ne spada u uobičajeni administrativni postupak) korist bi imali svi građani Srbije jer se time štiti zdravlje ljudi i životna sredina.

Preporuke

Strateški i zakonodavni okvir

- 1.** Uspostaviti adekvatnu dinamiku usaglašavanja s relevantnim izmenama i dopunama propisa EU u ovoj oblasti.
- 2.** Usvojiti Nacrt zakona o biocidnim proizvodima.
- 3.** Ažurirati i usvojiti NIP za sprovođenje Stokholmske konvencije o POPs.
- 4.** Ratifikovati Minamata konvenciju o živi.
- 5.** Usvojiti Strateški dokument i Akcioni plan za jačanje sinergije u implementaciji: Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije.

Sprovođenje propisa

- 6.** Ojačati administrativne i stručne kapacitete u ovoj oblasti, naročito na poslovima upisa hemikalija i biocidnih proizvoda u registar, kao i upravljanja biocidnim proizvodima, zbog uvođenja novog postupka priznavanja akta iz EU koji proističe iz Nacrta zakona o biocidnim proizvodima.
- 7.** Rešiti zahteve za upis hemikalija u Registar hemikalija iz ranijih godina po ubrzanom postupku za koje još uvek nisu izdata rešenja kroz pojednostavljene procedure u smislu zahteva za dopunu dokumentacije.

8. S obzirom na obim i sadržaj dokumentacije koja se zahteva postupkom upisa biocidnih proizvoda u eIRH, kao i poverljivost pojedinih podataka, neophodno je unaprediti postojeću zaštitu i striktno definisati različite nivoe pristupa podacima.
9. Osnovati zajedničko telo za integrisano upravljanje hemikalijama kako bi se uspostavila zadovoljavajuća saradnja i koordinacija između svih relevantnih sektora i obezbedilo bezbedno upravljanje hemikalijama kroz čitav životni ciklus, odnosno donošenje i sprovođenje Integrisanog programa upravljanja hemikalijama. Zajedničko telo bi trebalo da se sastoji od predstavnika/predstavnica nadležnih državnih organa u oblasti upravljanja hemikalijama i predstavnika/predstavnica industrije, naučno-istraživačkih i nevladinih organizacija.
10. Ojačati inspekcijske organe na poslovima kontrole hemikalija i biocidnih proizvoda.
11. Pojačati inspekcijski nadzor nad primenom Zakona o predmetima opšte upotrebe, naročito bezbednost igračaka.

Finansiranje

12. Izmeniti domaći sistem kojim se uređuje naplata taksi i naknada preuzimanjem EU modela finansiranja sistema za upravljanje hemikalijama i biocidnim proizvodima kojima će se osigurati da naknade u vezi s regulatornim postupcima u pogledu hemikalija i biocidnih proizvoda snose privredni subjekti koji od njihovog stavljanja u promet ostvaruju prihode.

UPRAVLJANJE HEMIKALIJAMA

Na osnovu **IZVEŠTAJA O ZDRAVSTVENOJ ISPRAVNOSTI PREDMETA
OPŠTE UPOTREBE U REPUBLICI SRBIJI U 2018. GODINI¹**

najveći procenat fizičko-hemijski neispravnih uzoraka odnosio se na:

igračke

posuđe i pribor za životne namirnice

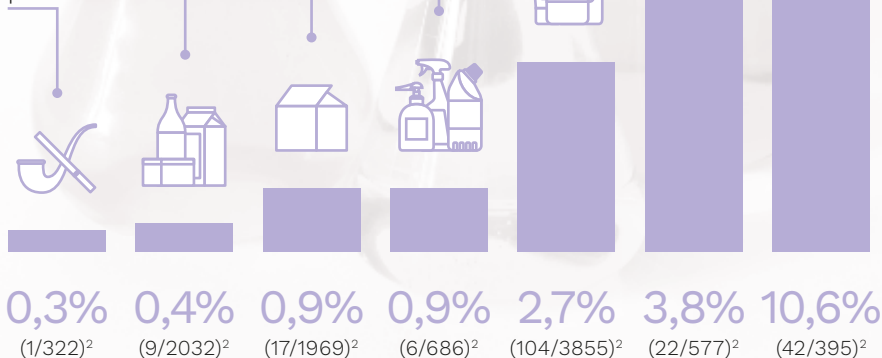
sredstva za ličnu higijenu,
negu i ulepšavanje lica i tela

sredstva za održavanje
čistoće u domaćinstvu

ostalo

ambalaža za
životne namirnice

duvanske
prerađevine

¹ Institut za javno zdravlje „Milan Jovanović Batut“, 2019.

² broj neispravnih u odnosu na broj kontrolisanih uzoraka

